

Lent.az-ın və Tərxis Olunmuş Hərbcilərin Gəncləri Maarifləndirmə İctimai Birliyinin birgə layihəsi olan "Şəhid əmanəti" layihəsi çərçivəsində Azərbaycanın azadlığı və müstəqilliyi, torpaqlarımızın işğaldan azad olunması uğrunda şəhid olmuş həmvətənlərimizin və rəsələri - ailə üzvləri, övladları və doğmaları ilə söhbət edirik. Layihəmizin növbəti yazısı şəhid Milli Qəhrəmanımız Səfiyar Behbudov və həsr olunub.

Behbudov Səfiyar Abuzər oğlu. 1967-ci il iyunun 18-də Bərdə rayonunun Mollalı kəndində anadan olub. 1984-cü ildə 6 sayılı Bərdə şəhər orta məktəbini bitirdikdən sonra sovet ordusu sıralarına hərbi xidmətə çağırılır. Ordudan tərxis olunduqdan sonra zabitlik kursunu kiçik leytenant rütbəsi ilə bitirən Səfiyar, 1988-ci il Milli Azadlıq Hərəkatının fəal iştirakçılarından olur. Bərdədə "Soy" Demokratik Gənclər Təşkilatını yaradaraq gəncləri öz ətrafında toplayır. Xocalı soyqırımından bir həftə sonra isə Bərdə özünümüdafiə batalyonunda bölmə komandiri təyin edilir.

1992-ci il mart ayının 11-də Qaraqaya deyilən yerdə düşmənin böyük qüvvəsilə ağır döyüşə girirlər. Ermənilər Səfiyari yarıq vəziyyətdə əsir götürürlər. 10 günlük əsirlik həyatında olmanın işgəncələrə məruz qalan döyüşçümüzü düşməne heç bir sirr vermədiyi üçün ayaqlarını məftillə bağlayaraq, üzərinə neft töküüb, yandırırırlar.

Gənc zabitin yanmış cəsədi 1992-ci il martın 21-də Ağdam Rayon Milis Şöbəsinin köməkliliyi ilə geri alınır.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 7 iyun 1992-ci il tarixli 833 sayılı Fərmanı ilə Behbudov Səfiyar Abuzər oğluna "Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı" fəxri adı verilmişdir.

Bacı

Müharibəyə kişilər gedir, düşmənlə üz-üzə, göz-gözə gələn, döyüşüb, vuruşub qan tökən də onlar olur. Vətənin yumşaq torpağını öz-özünə vətən mənzil edənlər də yene kişilər, sən oğulları olurlar. Yaradılış etibarlı ilə əsasən arxa cəbhəni təmsil edən, oranın ayıq-sayıq əsgərinə çevrilən, ocaq başını sənqər edənlər isə analar, bacılar, qızlardı. Bu günə qədər tanış olduğum şəhid ailələrində ilk və ən dözülməz göz yaşları şəhid bacılarının gözlərindən axıb.

Qarabağ müharibəsi isə yüzlərlə qızı, gəlini yaslı etdi. Qızlarımız ərə gedib, duvaq taxmadılar, oğul-uşaq sahibi olmadı. Ərə gedənlərimiz isə saçlarının birini ağ, o birini qara hördülər. Toyda-düyüdə qol qaldırıb oynamadılar. Xınalan-

madılar, allı-güllü paltarlar geyinmək onların nəsihi olmadı. Şəhid bacıları tanıyıram ki, heç vaxt qara paltardan çıxmadı. Həmişə o ada, o zirvəyə olan hörmət hissini azalmasına imkan vermədi. Onlar mərdliklə, mətanətlə, namusla öz-

yanmazdı. Həmişə nəşə axtarıb tapır, özünü tapıntısına həsr edirdi. Bəzən günlərlə bir maketin hazırlanması üçün əlləşib, vuruşardı. Yadıma gəlir, hardansa qurğusun tapmışdı, həmin qurğusundan Korğulun büstünü hazırladı.

Deyirdi ki, mən heç vaxt rus təhsili almayacağam, Ali təhsilimi Türkiyədə, ya da başqa bir müsəlman ölkəsində alacağam. Dediğini də elədi, bizim hamımız ali təhsil alsaq da, o, universitetə sənəd vermədi. Halbuki artıq onun vaxtı ötürdü.

"Əsir düşdü... yandırılıb, səsini yazmışdılar lentə..."

lərini, həyatlarını, ömürlərini qardaşlarının son gününə, faciəvi təleyinə, şəhidlik məqamına qurban verdilər.

Qarşımda əyləşən, gözləri, baxışları uzaq-uzaq illərdən kədərlə xəbərlər gətirən Naibə Behbudova da şəhid bacısıdır. Özündən on yaş balaca qardaşı Səfiyar Behbudovu ən gözəl yaşında, gəncliyinin ən gözəl dövründə torpağa tapşırıb.

Səfiyarın Qarabağa yollanması, vətən üçün etdiyi fədakarlıqlar nə qədər qürurverici olsa da, ömrünün 24-cü ilində düşmən tərəfindən əsir götürülərək işgəncələrə məruz qalaraq şəhid olması bir o qədər də qəlb göynədendir.

Rəssam

Altı uşaqlı ailədə böyüyən Səfiyar orta məktəb dövründən rəsamlığa meyl edir. Xüsusilə də tarixi şəxsiyyətlərin Nizaminin, Nəsiminin, Koroğlunun, Babəkin portretlərini çəkməyi çox sevmişdi. Orta məktəbi bitirəndən sonra isə hərbi xidmətinə yerinə yetirmək üçün Macarıstana yollanır. Xidmətinə başa vurub vətənə qayıdanda artıq ölkədə də siyasi vəziyyət pisləşməyə, gələcəyin ağır, məşəqətli sınaqlarının yaxınlaşmasından xəbər verirdi. Səfiyar baş verənlərə biganə qala bilmir. Azadlıq hərəkatına birinci qoşulan adamlardan olur. Naibə xanım, Səfiyari azadlığa, ordan da qanlı döyüşlərə aparan illərdən bir az əvvələ, uşaqlığına qayıdır.

Uşaqlıqdan çox qaynar, çilgün idi. Hər şeylə maraqlanı, bilmədiklərini inadla öyrənməyə çalışırdı. Ucalığı, xəyallar qurmağı çox sevirdi. İcad etməyi, quraşdırmağı xoşlayırdı. Hələ yeniyetmə vaxtlarından deyirdi ki, elə bir aparat keşf edəcəm ki, onun vasitəsi ilə havaya qanadlına bilim. Öyrənil bilmək üçün suallar verməkdən yorulmazdı. Hissiyatı çox güclü idi. Otuz il sonra nə baş verəcək hamısını deyirdi. İndi baxıram ki, onun dediklərinin çox baş verib. Əsgərlik yaşına çatmışdı, amma inadından dönmürdü. Gəzdirdi cürbəcür aparatlar tapıb gətirir, onların üzərində işləyirdi. Deyirdi mən sizə sübut edəcəm ki, insan da uça bilər. Yəni heç vaxt boş da-

Həmişə atam işə gedəndə ona tapşırırdı ki, mənə gil gətir. Sonra həmin gildən heykəllər düzəldib ocaqda bişirirdi. Çəkdiyi rəsmlər, hazırladığı heykəllər üçün mütləq araşdırmalar edər, şəxsiyyətlərin həyatını, onların yaşadığı dövrü öyrənərdi.

Uçuş

Dövrün ən qaranlıq dövrlərinə tuş gələn Səfiyar təəssüf ki, nə rəssam, nə də heykəltəraş ola bilər. O, ölkədə baş verən hadisələrə biganə qala bilmir. Uçmaqla bağlı arzu və istəklərini, qanadları ilə birlikdə hardasa evlərinin, həyətlərinin bir küncündə gizlədir, unutmağa çalışır. Həyatının ən ağır, ən gəder gəlməz uçuşları üçün məşqlər edir. "Soy" adlı demokratik gənclər təşkilatını yaradır. Həmin ərəfələrdə ölkədəki vəziyyət daha da pisləşir, düşmən yaşamağa, xoş gün görməyə imkan vermir. Səfiyar cəbhəyə getməyə, qanlı döyüşlərdə iştirak etməyə başlayır. Qanad taxıb uçmaq istədiyi günlər geridə qalsa da, ruhi uçuşu onu düz şəhidlik mərtəbəsinə, əbədi ruhlar aləminə qədər aparıb çıxarır.

Naibə xanım deyir ki, qardaşının müharibədən kənar qalması mümkünsüz idi:

Səfiyar müharibəyə getməyə bilməzdi. O, hələ uşaqlıqdan vətənpərvər ruhda böyüyürdü. Yadıma gəlir, Səfiyar azadlıq hərəkatına qoşulanda hamı ona gülürdü, qohumlarımız, dayılarım deyirdilər ki, el çək bu işlərdən. Hamı onu danlayırdı. Elə olanda həftələrlə yoxa çıxır, heç kimə görünürdü.

Xocalı

Beləliklə, orta məktəbi əla qiymətlərlə bitirən, gözəl əl və düşüncə qabiliyyəti olan Səfiyar müharibə başlanan kimi ilk silah götürənlərdən, cəbhəyə yollananlardan olur. Ailə üzvləri onun gəncliyini, arzularını nəzərə alıb, ona öyüdnəsihət etməyə çalışsalar da heç nə hasil olmur. Səfiyar vətənin ən ağır zamanında, Xocalının işğalından dərhal sonra cəbhəyə yollanır. Naibə xanım qardaşının qərar verdiyi o tarixi anı xatırlayır:

Xocalının işğalı onu çox sarsıtmışdı. Onsuz da xeyli narahat, təlatümlü xarakteri vardı. Amma bu hadisə onu daha da təsirləndirdi. Bir gün eve gəlib bizim hamımızı bir otağa yığıb, dedi: "Xocalıdan sonra bizim yaşamaq haqqımız yoxdur. Mən daha belə yaşaya bilmərəm". Elə o gecədən sonra cəbhəyə yollandı. Şuşa, Laçın, Tərtər, Ağdərə hamısını gəzdirdi, döyüşlərdə iştirak edir. Çox vaxtı biz onun harda olduğundan xəbər tuta bilmirdik. Bəzən gecə ilə gəlib paltarlarını yudurdu, ertəsi gün də geri qayıdırdı. Ancaq sonradan Bərdə özünü müdafiə batalyonu yaradıldı. Səfiyar batalyonda "vzvod" komandiri təyin olundu. Maraqlısı o idi ki, o qədər qan-qandanın, ağrının içərisində Səfiyar həm döyüşür, həm də rəsamlıq edirdi. Batalyonu bütünlüklə rəsmləri ilə bəzəmişdi. Batalyonda Səfiyari "Mixaylo" ləqəbi vermişdilər.

Əvvəli 12-ci səhifədə...

gətirdi. Dedi, ana, sən elə bil bu dünyaya üç oğul yox, iki oğul gətirmisən. "Mən bu gündən bu ailəyə aid yox, bu vətənə, bu torpağa aidəm. Siz üç rəngli bayrağa bürünüb getməyin nə demək olduğunu heç vaxt bilib bilməzsiniz. Ölənə qədər hərbi formanı əynimdən çıxartmaram."

Səfiyar sözdə yox, əməldə qəhrəman idi. Düşündüyü və dediği sözlərin məsuliyyətini hiss edir, qarşıda onu amansız günlərin gözlədiyini də duyurdu. Lakin heç nəyə və heç kimə baxmayaraq evlərindəki ailə üzvləri ilə sağıllaşmış evdəndən çıxır. Hücüm başlanır. İlk əməliyyatlar uğurla həyata keçirilir, Səfiyar mühasirəni yararaq digər döyüş yoldaşlarını mühasirədən xilas edir. Lakin döyüşə-döyüşə Əsgərana qədər gedib çıxır və elə orda düşmən tərəfindən əsir götürülür. Döyüşə getməzdən əvvəl isə hamıya bərk-bərk bir məsələ barədə tapşırır. "Əsir düşsəm, məni heç nəyə dəyişməyin".

Yuxu

Naibə xanım bütün bunları danışır, qardaşına verilən işgəncələrdən ailənin və özünün xəbərdar olduğu hissələri nəql edəndə səsi qırılır, gözlərində yaş damcılar görünür. Bayaقدan əsl mətanət, döyüş nüməyiş etdirən bacı qəlbə bu məqamı nəql etməyə dözmür. Amma özünü ələ alıb qardaşının tarix yazdığı həm də tarixə qovuşduğu günləri xatırlayır

Səfiyarı huşsuz halda əsir götürmüşdülər. Günlərlə ona əziyyət, işgəncə vermişdilər. İşgəncə verəndə səsinə lentə yazdırıb sonra ratsiya vasitəsi ilə bizimkilərlə eşitdirirmişlər. Bizimkilər, qohum-əqrəbə düz on gün onun sağ qayıdacağına ümid etdik. Səfiyarın ölümündən bir neçə gün öncə anam çox narahat oldu. Bir səhər anam yuxudan ayılıb dedi ki, Səfiyarın başında bədbəxtlik var. Ona təsəlli verməyə, ovutmağa çalışdıq. Dedi, məni aldatmayın, gecə yuxu görmüşəm. Yuxuda gördüm ki, evin bir küncündə kimsə ağlayır, ona yaxınlaşanda gördüm atanız xısın-xısın ağlayır. Səbəbini soruşanda qaçıb Səfiyarın otağına girib yox oldu. Atanıza nə isə əyan olub.

O gündən sonra Səfiyarın axtarışları yenə də davam edir. Əsgər yoldaşları, qohumları bütün xəstəxanaları, meyitxanaları əldən ayaqdan salırlar. Amma axşam düşəndə hamı ümitsizcəsinə, bir-birinin üzünə baxmaqdan çəkinə-çəkinə dağılışıb gedir. Səfiyarla əsir düşənlərin hamısının cənazəsi gəlib çıxsada, ondan heç bir xəbər çıxmır. Bir neçə gün sonra ailənin gözü yollardan yığılır. İgid vətən oğlunun nəsi düşməndən təhvil alınır, doğulduğu evə gətirilir. Naibə xanım danışmaqda çətinlik çəkir, səsi qırılır, amma qar-

daşının başına gətirilənləri üreyində saxlamağa da çətinlik çəkir. Dərd, qüssə üreyinə ağırlıq edir, ağırlıqdan xilas olmaq yaxa qurtarmaq üçün söhbətinə davam edir.

Ucalıq

Axtarışlar ara verəndən sonra bizə xəbər gəldi ki, Səfiyarı gətirirlər. Biz bilmirdik o sağdır, yaralıdır, ya ölü. Son ana qədər bizə nə-

sə deməyə heç kim cürət etmədi. Bir o yadıma gəlir ki, həyatımızın qapıları taybatay açıldı, təcili yardım maşını həyətə girdi. Ona qədər mətanətlə dayanan qardaşım höknürtü ilə ağladı. Onda biz bildik ki, Səfiyar artıq yoxdur. Qardaşımın səsinə, o anları bu günə qədər də unuda bilmirəm. Ermənilər ona işgəncə verərək, yandıraraq öldürmüşdülər. Biz onun nəşini

təhvil alanda cəsədinin üstündəki işgəncə izlərini, ayaqlarına sarıyan demir məfilləri də öz gözlərimizlə gördük. Halbuki biz onun sağ qayıdacağını gözləyirdik. Fikirləşirdik ki, müharibədən gələcək, toy edəcəyik. Hərəkətdən fikirləşirəm ki, heç olmasa bir nişanlı olardı, nişanlı olmağın şirinliyini yaşayardı Səfiyar. İndi incəsənətlə, rəsmlə bağlı nə görürməsə, onu xatırlayıram. Fikirləşirəm ki, Səfiyar sağ olsaydı bəlkə də yaxşı bir

rəssam, ixtiraçı, alim olardı.

Söhbətimizin sonunda Naibə xanım qardaşı ilə bağlı maraqlı bir xatirəni də nəql edir. Hələ gənclik illərindən yaxşı dostluq etməyi bacaran bu çilgün xasiyyətli oğlanın yaxşı, savadlı, dünyagörüşü geniş olan dostları olub. Cəbhə bölgəsinə getməzdən əvvəl dostları ilə vədələşib bir çox tarixi hadisələrin, görüşlərin baş tutduğu yerlərdə görüş keçirmiş. Belə görüşlərdən biri də Suqovuşanda olub. O vaxt Azərbaycanda fəaliyyət göstərən gənclər təşkilatları 1991-ci il mayın 27-dən 28-nə keçən gecəni Kürə Arazın qovuşduğu yerdə keçirməyi qərara alırlar. Həmin ilk görüşdə tonqal çatılır və dostlar iki çayın qovuşduğu nöqtədə bitmiş nəhəng ağacın altında toplaşır. Onların içərisində Qabil müəllim (Qabil Abbasoğlu - S.Ə.) də olur. Səfiyar dostlarından xahiş edir ki, hərə cibində olan bir əşyaya çıxarsın, ağacın altında basdıraraq. Dostların hərəsi ortaya bir əşya qoyur. Qabil müəllimin cibindən qələm, Səfiyarınkıdan isə patron çıxır. Söz verdikləri kimi, əşyaları bir selofana büküb, ağacın altında basdırırlar. Elə həmin ağacın altında dostlar bir-birlərinə söz verirlər ki, hər il eyni gündə, eyni saatda həmin ağacın altında yığışsınlar. Bu vədələşmədən bir neçə ay sonra Səfiyar şəhid olur...

Naibə xanım sözlərinin ardını təsəlli ilə bitirir:

Səfiyar güllə ilə ucaldı, Qabil müəllim də qələmin arxasınca getdi. Aradan otuz il yaxın vaxt keçir. Bu illər ərzində dostların əmanəti basdırdıqları həmin yeri su

basdı, o nəhəng ağacı ildırım vurdu. Amma hər il eyni tarixdə o dostlardan bir nəfər də olsa, mütləq Suqovuşandakı həmin görüş yerində olur, o gecə o bayraq orda ucalır, o tonqal yenə qalanır. Əminəm ki, həmin gecə Səfiyarın ruhu da orada, o tonqalın ətrafında, o bayrağın altında dolaşır...